

Generasjonsskifter

– noen av livets store spørsmål

Til alle tider har generasjonsskifter vært et av de virkelige store temaene i privatretten, og kanskje det som opptar oss mennesker mest. Valgene man står overfor i et generasjonsskifte er mange. Skal verdiene overføres mens senior er i levende live så man selv kan ha glede av å se arven komme til nytte, eller til forbitrelse ved å se hvordan arven blir forvaltet? Et livsverk skal overføres, og verdier skal forvaltes i et generasjonsperspektiv.

Tekst: Advokat Jennie Elise Bratlie og advokatfullmektig Torstein Feldborg ved Advokatfirmaet Strandenæs AS

Dessertgenerasjonens barn kan vente seg store verdier – hvis de ikke blir spist opp først. Både som giver og mottaker er det mange ting å tenke på. Overdragelser av familieeide bedrifter er et sammensatt fagfelt på tvers av ulike rettsområder; selskapsrett, skatterett, avtalerett og arverett. I denne artikkelen skal vi se nærmere på noen av de valgene man som senior og arvelater står overfor i et generasjonsskifte.

Utgangspunktene – grensen mellom døds – og livsdisposisjoner

Utgangspunktet etter norsk rett er at enhver fritt råder over sin egen formue i levende live. Som senior i for eksempel en familiebedrift, har du derfor full frihet til å gi bort hele eller deler av bedriften din til den/de du måtte ønske – både arvinger etter loven og andre utenforstående. Hovedregelen ved et arveoppgjør er derimot at verdiene skal deles likt mellom livsarvinger etter at ektefelle/samboer har fått sin arv etter loven, hvis ikke annet er bestemt i testament. Gjennom et testament kan likedelingsprinsippet fravikes, men likevel kun innenfor arvelovens rammer. Nettopp derfor er grensen mellom det vi kaller dødsdisposisjoner og livsdisposisjoner helt avgjørende for når og eventuelt hvordan senior kan fordelene sine verdier. Dersom gaven får, eller var ment å få, realitet for senior først etter seniors bortgang, er disposisjonen å anse som en dødsdisposisjon, jf. arveloven § 40. Disposisjoner som fremgår av et testament er et eksempel på dødsdisposisjoner. Livsdisposisjoner kjennetegnes

Advokat Jennie Elise Bratlie.

derimot ved at disposisjonen hadde, eller var ment å ha, realitet for arvelater i dennes levetid, typisk en gave.

Grensen mellom døds – og livsdisposisjoner kan imidlertid være vanskelig å trekke. Det foreligger omfattende rettspraksis på området. Den typiske arvetvist dreier seg som regel om hvorvidt en gave gitt av arvelater i levende live faktisk kan bli ansett for å være en dødsdisposisjon. Hvis arvelovens regler da ikke er fulgt, vil gaveoverføringen være ugyldig og gaven må tilbakeføres i boet.

Dagens skatteregler er i utstrakt grad bygget på kontinuitetsprinsippet for arv og gaver, som betyr at givers (seniors) inngangsverdier

Advokatfullmektig Torstein Feldborg.

videreføres til junior (arving). Overføringer etter kontinuitetsprinsippet kan derfor skje skattefritt, jf. skatteloven § 9-7. Gis det for eksempel aksjer til andre enn livsarvinger eller ektefelle/samboer, skjer imidlertid ikke overføringen etter kontinuitetsprinsippet, og overføringen utløser skatteplikt. Gaver som gis mens senior er i levende live og som har en realitet for senior er livsdisposisjoner, og anses ikke som en testasjon – derfor kommer heller ikke arvelovens regler og begrensninger til anvendelse.

Er en gave forskudd på arv?

Mange ønsker å gjennomføre et generasjonsskifte mens senior fortsatt er i levende livet. Ofte gjennomføres dette ved å gi gaver eller forskudd på arv.

En gave gis uforpliktende og skal ikke tas hensyn til i arveoppgjøret, mens forskudd på arv er en verdiverføring som er ment å skulle utlignes ved et fremtidig arveoppgjør. Det gjøres altså fradrag for forskudd på arv ved en intern justering mellom livsarvingene, jf. arveloven § 75.

Forskudd på arv er på mange måter det samme som en gave og kan i stor grad gis uten hensyn til arvelovens bestemmelser. Av erfaring vet vi likevel at man ikke skal undervurdere slitasjen et eventuelt arveforskudd kan påføre familierelasjonene.

Det er en vanlig feiloppfattelse at forskudd på arv automatisk kommer til fradrag i arvingenes arveandel i det endelige arveoppgjøret. Arvelovens bestemmelser forutsetter imidlertid at avkortningsplikten er satt som en betingelse for ytelsen på overdragelsestidspunktet, altså at mottaker er gjort kjent med at ytelsen som gis er forskudd på arv. Det kan ikke påbys avkortning etter at ytelsen er gitt. Av bevis hensyn burde betingelsen om avkortning i arv fremkomme skriftlig av gavebrevet og testamentet. Det er de øvrige livsarvinger som har bevisbyrden for at gaven som er gitt, var gitt som forskudd på arv og skal komme til fradrag. Dersom det er gitt forskudd på arv som overskrider pliktdele arven mottaker har rett på, kan ikke boet kreve det overskytende tilbake, jf. arveloven § 75 – gitt er gitt.

Grensen mellom livs – og dødsdisposisjoner er i dette henseende svært viktig; det er ingen beløpsgrense for hvor mye som kan gis mens senior er i levende live. Dersom gaven eller forskuddet på arven er en dødsdisposisjon, kan imidlertid ektefelle/samboers minste arv og livsarvingenes pliktdele arve sette begrensninger, jf. arveloven §§ 2 og 8. Pliktdele arven er regelen om at arvelaters livsarvinger har et ubetinget krav på 2/3 av arvelaters formue, jf. arveloven § 50 (1), men kan likevel begrenses til 15 ganger folketrygdens grunnbeløp («G»). I skrivende stund er 1 G kr. 106 399.

Overføring av virksomheten

Det er mindre vanlig nå enn tidligere å overføre virksomhet til barn og andre arvinger. De fleste arvinger i dag ønsker penger snarere enn en igangværende virksomhet. Men det er faktisk mulig å få til en

mer skatteoptimal organisering for neste generasjon ved overføring av virksomheten. Skattemyndighetene har åpnet for at direkte eide aksjer, på nærmere vilkår kan gis til juniors aksjeselskap, jf. blant annet BFU 8/2018. I dette ligger at om senior eier aksjene direkte, kan junior komme i holdingposisjon slik at eierskapet fremover vil hvile på fritaksmetodens gunstige regler. Skattemyndighetene har derimot ikke åpnet for at indirekte eide aksjer kan gis i gave uten beskatning, selv om det godt kan argumenteres for at dette fremstår urimelig, jf. blant annet BFU 27/2009.

Særlig om overføring av eiendom

Hovedregelen ved arv og forskudd på arv til livsarving, er at junior overtar seniors inngangsverdi på formuesobjektet man mottar, enten dette er aksjer eller eiendom, jf. skatteloven § 9-7. Dette innebærer at dersom junior senere selger gaven, skal det foretas en gevinst-/tapsberegning, med utgangspunkt i seniors inngangsverdi. Utgangsverdien er det vederlaget junior mottar ved salget. Differansen mellom inngangs- og utgangsverdi utgjør gevinsten eller tapet. Gevinsten vil være skattepliktig, mens tapet er fradragsberettiget.

”
Det er en vanlig feiloppfattelse at forskudd på arv automatisk kommer til fradrag i arvingenes arveandel i det endelige arveoppgjøret.

For boliger og fritidseiendom som senior på gavetidspunktet kunne solgt skattefritt (fordi eier - og brukskravet er oppfylt, jf. skatteloven § 9-3), kan det fremstå som urimelig at junior arver seniors inngangsverdi, som jo ofte er svært lav, med dertil høy gevinst ved et senere salg. Av den grunn er det gjort et unntak fra kontinuitetsprinsippet for slike gaver. Gaven utløser ikke skatteplikt, og junior arver heller ikke inngangsverdien til senior. Juniors inngangsverdi settes derimot til antatt markedsverdi på tidspunktet man mottok gaven, jf. skatteloven § 9-7 (5). Selv om en overføring av fast eiendom ikke utløser gevinstbeskatning for junior, kan gaven utløse dokumentavgift. Ved overføring av eiendom utløses det som hovedregel 2.5 % dokumentavgift beregnet utfra eiendommens markedsverdi på overføringstidspunktet. Det er likevel noen viktige unntak fra et generasjonsskifteperspektiv: for eiendom som blir overført mellom ektefeller påløper det ikke dokumentavgift, jf. dokumentavgiftsloven § 8. Fritaket forutsetter at overføringen skjer ved den ene ektefellens død – forskudd og gave gir ikke fritak. Det samme gjelder for samboere.

Dersom eiendommen overføres til en arving etter loven, får denne fritak fra dokumentavgift for den ideelle delen arvingen har krav på. Dette gjelder bare for overføringer etter død. For overføringer før død (gave/forskudd på arv) utløses derimot full dokumentavgift.

Erfaring viser at et generasjonsskifte med senior i levende live gir mange fordeler.

Sameie?

Spørsmålet om hvorvidt arvinger skal eie de overførte verdiene sammen eller ikke, er et av de store og vanskeligste spørsmålene i et generasjonsskifte. For mange voksne sameiere er sommerferien et ufrivillig gjensyn med barndommens søskenkrangel. Det må vurderes helt konkret i hvert enkelt tilfelle og for hvert enkelt formuesgode som skal overføres hvorvidt sameie er hensiktsmessig og overhodet gjennomførbart. Ofte er det seniors største ønske at bedriften og hytta på fjellet skal eies og drives av barna i fellesskap. Senior står fritt til å bestemme – både som livsdisposisjon og dødsdisposisjon – at arvinger skal eie formuesgoder sammen.

Det er mange hensyn man skal ta i betraktning når man vurderer sameie. Sameieloven har mange gode og praktiske løsninger; vil én sameier ut av sameiet kan han begjære sameiegjenstanden (for eksempel hytta) solgt, og endringer i sameiegjenstanden (for eksempel utbygging) krever full enighet. Men ikke alt er regulert i loven slik du kanskje vil ha det. Dersom din bror blir skilt kan du da akseptere at din ekssvigerinne får andelen av hytta utlagt på skiftet? Er det «nødvendig» vedlikehold å bytte ut den gamle oransje kjøkkeninnredningen fra 90-tallet, eller er den bare «herlig» retro? Skal man alltid få hytta på St.Hans, eller skal man aldri få hytta i skolens høstferie? Sameie kan være en god løsning, ikke minst i ting som vi drømmer mer om enn vi bruker dem.

Det er langt mindre vanlig å overføre bedriften til flere livsarvinger, i hvert fall dersom den ikke er en ren pengebeinge. Normalt tilgodeses de som jobber i foretaket. Det er i praksis et betydelig skille mellom de som opptre som aktive eiere og de som kun har interesse i virksomheten for å finansiere sydenturen. Dessverre har mange flinke grundere et sterkere ønske om at barna skal jobbe i virksomheten enn det barna mener de selv har. Mang en aksjonærkonflikt har startet med at flere familiemedlemmer skulle eie samme foretak. Derfor er en god aksjonæravtale som regulerer forhold som medsalgsplikt – og rett, forkjøpsrett, utbyttepolitikk, styresammensetning, arv og særeie en forutsetning for at samarbeidet mellom livsarvingene lykkes.

Særeie

Ekteskapslovens defaultløsning er felleseie, hvilket betyr at ektefellenes formue skal likeledes ved et eventuelt samlivsbrudd. Både gaver, forskudd på arv og arv kan imidlertid gis som særeie. Særeie innebærer at formuesgodet ikke skal likeledes mellom ektefellene. Som senior kan du skriftlig ved gaveoverføringen eller i testament bestemme at det som overføres skal være vedkommende særeie, uten at mottaker nødvendigvis må opprette og tinglyse ektepakt.

Hvis det ikke uttrykkelig fremgår av gavebrevet eller testamentet at det som overføres skal være mottakerens særeie, kan mottaker formentlig kreve formuen skjevdelt og unntatt fra likedelingen jf. ekteskapsloven § 59. Det kan imidlertid være vanskelig å oppfylle vilkåret og bevismaet for å kunne skjevdele noe som i utgangspunktet var et felleseiemiddel. Ved særeie unngår man langt på vei denne problemstillingen.

Arveavgift på trappene?

I skrivende stund – én uke før Stortingsvalget 2021 – er det ikke arveavgift i Norge. Skal vi tro valgloftene til dagens opposisjon er det imidlertid grunn til å anta at arveavgiften vil bli innført ved et eventuelt regjeringsskifte. Arveavgiften vil i så fall formentlig inntreffe uavhengig av om generasjonsskiftet skjer mens senior er i levende live eller etter seniors bortgang.

Det er vanskelig å spekulere i hvordan eventuelle arveavgiftsregler vil bli utformet, men vi antar at reglene vil bli noe mer

finmasket enn tidligere, og trolig vil avgiften få et høyere innslagspunkt enn før. Et annet spørsmål er hvorvidt arveavgiften kan gis med tilbakevirkende kraft – for eksempel for hele 2021. Fra Grunnloven § 97 fremgår at ingen lov skal gis tilbakevirkende kraft, men denne regelen har ikke blitt ansett å være til hinder for at alminnelig inntekts- og formuesskatt fastsettes i slutten av et inntektsår og dermed gis tilbakevirkende kraft for inneværende år. En gjeninnføring av arveavgift vil imidlertid innebære langt mer enn en endring av skattesats, og trolig vil det ikke utløses arveavgift for 2021.

Nøkkelen til et suksessfullt generasjonsskifte

Erfaring viser at et generasjonsskifte med senior i levende live demper eventuelle konflikter ved at forventninger avklares, skiftet planlegges og strategier legges mens alle parter er involvert. Man har dessuten den fordel av å «foregripe» arveoppgjøret uten å være bundet av arvelovens regler, slik at senior har full frihet til å overføre og fordele

verdier slik senior selv ønsker. I iveren etter å gi, og også kanskje å unngå arveavgift, kan man imidlertid glemme et helt sentralt spørsmål: hva skal senior leve av i fremtiden?

Det er likevel viktig at alle involverte parter har en dialog og avklarer forventninger, ønsker og forutsetninger. Det er få ting som kan bringe opp gamle følelser og grums så sterkt som fordeling av arv, og det er mange familier hvor relasjonene har blitt satt på prøve i et generasjonsskifte. Derfor er det ofte fornuftig å bruke og lytte til rådgivere med distanse til partene og med kjennskap til lover og de ulike rettsområder.

De fleste synes det er plagsomt å tenke på egen død, men en ting er sikkert: tiden går og den kommer til deg.

Ubegrenset tilgang til alle Sticos Nettkurs

- Økt kompetanse når det passer deg
- Tilfredstiller krav til etterutdanning

Kun **695,-** /mnd.

Les mer og bestill på sticos.no/kurs

 sticos